

Dr hab. Agnieszka Frąckowiak-Adamska, prof. UW
Uniwersytet Wrocławski
Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii
Katedra Prawa Międzynarodowego i Europejskiego

Wrocław, 8 listopada 2025 r.

RECENZJA
rozprawy doktorskiej mgr. Ruairiego O’Neilla
pt. „ THE PRINCIPLE OF MUTUAL TRUST IN EU LAW: ENSURING UNITY
THROUGH DIVERSITY”

[ZASADA WZAJEMNEGO ZAUFANIA W PRAWIE UE: ZAPEWNIANIE JEDNOŚCI
POPRZEZ RÓŻNORODNOŚĆ]

napisanej pod kierunkiem dr. hab. Macieja Taborowskiego (promotor)

Recenzja została sporządzona w związku z powołaniem przez Radę Naukową Instytutu Nauk Prawnych PAN do pełnienia funkcji recenzentki w postępowaniu o nadanie stopnia naukowego doktora nauk prawnych p. mgr. Ruairiemu O’Neillowi. Zmierza ona do zbadania, czy rozprawa doktorska spełnia wymogi z art. 187 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2018 poz. 1668 ze zm.) - prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w dyscyplinie oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej i czy jej przedmiotem jest oryginalne rozwiązanie problemu naukowego.

I. Wybór problemu badawczego i zakres badań

Recenzowana rozprawa doktorska jest pracą z zakresu prawa unijnego dotyczącą zasady wzajemnego zaufania – jej roli i znaczenia w tym porządku prawnym. W ciągu ostatnich kilkunastu lat stała się ona jedną z najważniejszych zasad konstytucyjnych prawa UE; pojawia się w licznych orzeczeniach TSUE a chęć jej ochrony była jednym z powodów zablokowania przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej przystąpienia tej organizacji do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka (opinia 2/13). Zarazem z wszystkich zasad prawa unijnego zasada wzajemnego zaufania jest najtrudniejsza do intelektualnego zrozumienia ze względu na wielowymiarowość tego pojęcia (jako prawny obowiązek i socjologiczny fakt) oraz jego bliskie powiązanie z zasadą wzajemnego uznawania.

Biorąc pod uwagę obecne znaczenie zasady wzajemnego zaufania, fakt, iż „wiele kwestii dotyczących jego pochodzenia, funkcji i zakresu pozostaje niejasnych” (s. 16 rozprawy), jak i jej potencjał do rozwoju (dobrze oddany na s. 17-18), należy stwierdzić, że tematyka rozprawy doktorskiej jest ważna i aktualna.

Praca jest naukowo bardzo ambitna i ma wiele celów. Już sam tytuł - ‘Zasada wzajemnego zaufania w prawie UE: zapewnianie jedności poprzez różnorodność’ – wyraża tezę o roli tej zasady w porządku prawnym UE. Ponadto wskazanych jest kilka hipotez, w tym, że wzajemne zaufanie funkcjonuje jako zasada strukturalna prawa UE, zobowiązująca krajowe organy sądowe i

administracyjne do zakładania funkcjonalnej równoważności między państwami członkowskimi (s. 201) oraz że organy administracyjne i sądowe państw członkowskich mają obowiązek uznać, że systemy prawne wszystkich państw członkowskich gwarantują skuteczną ochronę praw wynikających z prawa UE, w tym obowiązek systemowego zapewnienia ochrony podstawowych praw UE, i powstrzymać się od kwestionowania tego faktu. Na marginesie, widać niekiedy brak rozróżnienia tezy od hipotezy, gdyż kilkakrotnie wskazano, że rozprawa zmierza do udowodnienia hipotezy (s. 14, 15 i 21), podczas, gdy udowadnia się tezę, a hipotezę się sprawdza.

Sam cel badań jest w różnych miejscach jest on różnie określony. Najogólniejszym celem pracy jest określenie znaczenia i wartości dodanej, jaką zapewnia wzajemne zaufanie w prawie UE. Autor stawia sobie w związku z tym pięć szczegółowych pytań badawczych: dotyczących m.in. roli odgrywanej przez wzajemne zaufanie w Unii Europejskiej, konsekwencji dla zrozumienia i rozwoju porządku prawnego UE opartego na zasadzie wzajemnego zaufania, stopnia, w jakim struktura sądowa UE przewidziana w art. 19 TUE zapewnia autonomię porządku prawnego UE opartego na wzajemnym zaufaniu, sposobu, w jaki sposób rozwój orzecznictwa dotyczącego niezależności sądownictwa na podstawie art. 19 TUE wpływa na równoległy rozwój zasady wzajemnego zaufania oraz stopnia, w jakim wspólny charakter wartości określonych w art. 2 TUE wpływa na rozumienie wzajemnego zaufania w prawie UE. Pytania są dobrze sformułowane, a praca zasadniczo udziela na nie odpowiedzi.

Główny nurt badań obejmuje zasadę wzajemnego zaufania, autonomię prawa unijnego oraz wartości z art. 2 TUE. Jest to szeroki zakres, przy przyjętych celach badawczych, możliwy do obrony, choć pewne wątpliwości budzi zasadność tak szczegółowego omawiania zasady autonomii. Ponadto nie jest oczywisty związek tej zasady z wzajemnym zaufaniem oraz tytułowym ‘zapewnianiem jedności poprzez różnorodność’. Z zakresu badań Autor sam wyłącza badania historyczne nad genezą tej zasady (s. 10). Jest to Jego prawo, ale pokazanie rozwoju zasady w porządku chronologicznym byłoby cenne dla tematu.

Zasada wzajemnego zaufania jest szeroko analizowana w doktrynie, rozprawa proponuje jednak oryginalne jego rozwiązanie poprzez po pierwsze całościowe spojrzenie na orzecznictwo TSUE łączące odległe od siebie tematycznie obszary prawa. Ponadto oryginalnym aspektem badań, jest przebadanie związku między wartościami z art. 2 TUE a zasadą wzajemnego zaufania oraz próba stworzenia własnej definicji tej ostatniej.

II. Struktura pracy i metody badawcze

Licząca 258 stron (208 bez bibliografii) rozprawa podzielona jest na pięć części: Introduction (1), Mutual trust in EU law (2), The Principle of Autonomy in EU law (3), Relationship Between the Common Values of the Member States and Mutual Trust (4) oraz pełniącą rolę zakończenia The Place of Mutual Trust in the EU legal order: Final Observations (5). Praca zawiera liczącą 49 stron bibliografię.

O ile kolejność prezentacji poszczególnych zagadnień jest zasadniczo logiczna (choć można by się zastanawiać, czy nie byłoby zasadne omawianie zasady autonomii prawa unijnego przed omawianiem zasady wzajemnego zaufania), o tyle niezbyt szczęśliwie sformułowane są tytuły poszczególnych części. Po pierwsze, tytuł rozdziału czy części nie powinien być powtórzeniem tytułu rozprawy, gdyż rodzi się wtedy pytanie o sens omawiania zagadnień zawartych w

pozostałych rozdziałach. Część 2 ma bardzo szeroko określony tytuł, obejmujący potencjalnie wszystkie zagadnienia związane z zasadą wzajemnego zaufania: Mutual trust in EU law. Właściwsze byłoby jego sprecyzowanie. Równie ogólny – i nie powiązany na pierwszy rzut oka z tytułem rozprawy, jest rozdz. 3 - The Principle of Autonomy in EU law. Lepiej brzmiałoby gdyby znalazło się w nim odniesienie do zasady wzajemnego zaufania (choćby na zasadzie Mutual Trust and the Principle of Autonomy). Tytuł części 4 dobrze oddaje jej treść oraz powiązanie z tematem rozprawy.

W części 2 zastanawia też, dlaczego przy omawianiu zasady wzajemnego zaufania w poszczególnych dziedzinach prawa unijnego dwa punkty o rynku wewnętrznym są przedzielone punktem o innej tematyce - punkt 2.3.5. dotyczy wzajemnego zaufania w rynku wewnętrznym, punkt 2.3.6. Ponadnarodowego prawa administracyjnego, a punkt 2.3.7. dotyczy ogólnych spostrzeżeń na temat wzajemnego zaufania w rynku wewnętrznym. Rodzi się też pytanie, dlaczego punkt 'Difference between mutual trust and the duty of sincere cooperation' zawierający analizę treści art. 4 TUE zawarty jest w części 4 rozprawy dotyczącej wartości z art. 2 TUE, a nie w części 2, która omawia zasadę lojalnej współpracy.

Rozprawa bazuje na bogatej i aktualnej podbudowie źródłowej i doktrynalnej w języku angielskim oraz kilku pracach w języku niemieckim. W pracy dokonano analizy licznych orzeczeń TSUE, opinii rzeczników generalnych TSUE, kilku orzeczeń ETPCz oraz aktów prawnych UE. Zastosowane w pracy metody badawcze – metoda dogmatyczna i indukcyjna - są adekwatne do celu pracy. Zapowiadana we wstępie metoda „law in the context” oraz ‘analiza teoretyczna kultury sądowej w kontekście instytucjonalnym i prawnym Europy’ nie są widoczne w pracy. Prowadzone analizy aktów prawnych, orzecznictwa, sądów międzynarodowych i krajowych są rzetelne i dobrze udokumentowane.

III. Uwagi dotyczące strony formalnej rozprawy

Rozprawa jest sporządzona w języku angielskim, który jest językiem ojczystym Autora. Język jest na wysokim poziomie. Jedyne zastrzeżenie w tym zakresie dotyczy za długich i złożonych wielokrotnie zdań. Zazwyczaj przekraczają zalecane maksymalne 35 wyrazów na zdanie, a zdarza się często przekroczenie dwu- lub trzykrotne (np. 91 wyrazów w zdaniu na s. 12 „In paralel with ...”; 80 wyrazów na stronie 13 „Given that mutual trust ...”, 75 wyrazów na s. 23 „It will consider the case law.., 107 wyrazów w zdaniu na s. 203 „This is a necessary structural feature...”).

Wskazać można też dwie maniery redakcyjne, które utrudniają lekturę, tej ogólnie bardzo wartościowej pracy, i mogą zadziałać na jej niekorzyść.

Po pierwsze, w pracy mają miejsce dość liczne powtórzenia myśli i cytatów, co utrudnia śledzenie głównych myśli, przykładowo cytat

„168. This legal structure is based on the fundamental premiss that each Member State shares with all the other Member States, and recognises that they share with it, a set of common values on which the EU is founded, as stated in Article 2 TEU.

That premiss implies and justifies the existence of mutual trust between the Member States that those values will be recognised and, therefore, that the law of the EU that implements them will be respected.”

powtórzony jest w pracy sześć razy (i dodatkowo dwa razy samo pierwsze zdanie);

a cytat :

„the founding treaties of the EU, unlike ordinary international treaties, established a new legal order, possessing its own institutions, for the benefit of which the Member States thereof have limited their sovereign rights, in ever wider fields, and the subjects of which comprise not only those States but also their nationals”

jest przytoczony w pracy pięciokrotnie– s. 105 (opinia 2/13), 107 (Case 621/18 Wightman), własnymi słowami s. 124-125 (opinia 1/91), 134 (opinia 1/91), 169 (van Gend)).

Po drugie, niekiedy prezentowany jest ciąg niepołączonych ze sobą myśli (np. s. 91 na temat zależności między zasadą lojalnej współpracy a wzajemnym zaufaniem akapity się ze sobą nie łączą, są listą przemyśleń na odrębne kwestie) zdarzają się również niepowiązane ze sobą myśli nawet w ramach jednego akapitu (s. 95 This means that the administrative ...).

Warto unikać takich rozwiązań, bo mogą one zniechęcić czytelnika.

Rozprawa jest dopracowana formalnie; jedynie sporadycznie zdarzają się drobne błędy, które przedstawiam na wypadek dalszych planów publikacyjnych:

s. 15 jest „it should be possible to engage in a thought experiment as to whether and to what extent mutual trust was the catalyst for rule of law backsliding crisis in the EU; [...]”. To chyba skrót myślowy, z dalszej części wynika, że chodzi raczej o to, czy wzajemne zaufanie było katalizatorem orzecznictwa TSUE wydanego w reakcji na kryzys praworządności

s. 18 przypis 65 błędny numer sprawy (jest: Case C-762/22 Commission v Hungary; powinno być C-769/22)

s. 41 Moreno-lax (drugi człon powinien być z wielkiej litery)

s. 60 przypis 230 nieporzebne ‘s’ w ‘According to Snell, the legal principles of mutual recognition the Court ...’

s. 103 brak kropki na końcu zdania

s. 162 niepotrzebny drugi ‘status’ w ‘the Court has linked EU values to both the status of EU citizenship status’

s. 172 przypis 31 – brak akcentów we francuskim cytacie: ‘Case 30/59 De Gezamenlijke Steenkolenmijnen in Limburg v High Authority [1961] ECR 1, para. 24, where the Court stated: ‘*l’effet utile du traité ne soit pas grandement diminué et sa finalité gravement compromise*’.

s. 149 Associação Sindical dos Juizes Portugueses (ASJP) in 2016. Powinno być: 2018.

Również powoływanie wyroków TSUE nie jest konsekwentne – najczęściej z częstką ECLI (przy czym raz wielkimi, raz małymi literami), ale czasami bez (przy czym ta druga forma jest zalecana przez TSUE). Jest to widoczne już w pierwszych przypisach, przykładowo:

1 Case C-157/21 Poland v Parliament and Council ECLI:EU:C:2022:98, para. 143.

3 Case C-483/20 XXXX v. Commissaire g.n.ral aux r.fugi.s et aux apatrides, EU:C:2022:103, para. 27.

11 [...] it is considered that the judgment of the Court in Joined Cases C-29/22 P and C-44/22 KS and KD v Council of the European Union ecli:EU:c:2024:725

oraz w bibliografii, np.:

Case 26/62 Van Gend en Loos v Nederlandse Administratie EU:C:1963:1

Case 90/63 Commission v Luxembourg ECLI:EU:C:1964:80

Przy powoływaniu wyroków TSUE, należy podawać punkt orzeczenia, w którym padło dane stwierdzenie – nie zawsze ma to miejsce w pracy (np. na s. 18 w przypisie 64 jest po prostu odesłanie do sprawy Case C-181/23 Commission v Malta ECLI:EU:C:2025:283).

IV. Uwagi merytoryczne

Uwagi ogólne

Znaczącą zaletą rozprawy jest fakt, że została przygotowana w oparciu o najaktualniejsze orzecznictwo i opinie rzeczników generalnych. Praca analizuje wiele dziedzin prawa unijnego i w każdej z nich uwzględnia najnowsze orzeczenia TSUE. O ile, jednak wszystkie części rozprawy przygotowane są w oparciu o bogate orzecznictwo i opinie rzeczników generalnych, to niekiedy obraca się to na jej niekorzyść. Niektóre fragmenty pracy są przeładowane informacjami i cytatami z orzecznictwa TSUE. Rozprawa z pewnością zawiera wiele cennych tez i spostrzeżeń, ale niekiedy trzeba je wyluskiwać ze znaczącej ilości informacji, które nie są bezpośrednio powiązane z danym wątkiem.

O ile rozprawa wykazuje, że zasada wzajemnego zaufania dotyczy stosunków horyzontalnych i zaufania do systemów oraz że ma ona konkretną treść prawną – obowiązek uznawania innych porządków prawnych za równoważne własnemu, o tyle Autorowi nie udało się uniknąć pewnej niekonsekwencji, która występuje również w orzecznictwie TSUE oraz doktrynie. Nie rozważa bowiem wyraźnie różnicy między zasadą wzajemnego zaufania a rzeczywistym wzajemnym zaufaniem, posługując się czasem pojęciem wzajemnego zaufania w znaczeniu zasady, a czasem faktu. Niekiedy nie wiadomo, w którym z tych znaczeń zostało ono użyte (np. s. 27 *The AFSJ is premised on mutual recognition, which presupposes mutual trust between Member States*, s. 79 *In such cases, the sharing of information on service regulation and coordination serves both as an expression of mutual trust and a mechanism to strengthen*; s. 200 *it is proposed that the only value that is capable of undermining mutual trust if systemic or generalised deficiencies exist in a Member State is the value of the rule of law*).

Co prawda w punkcie o zasadzie lojalnej współpracy (s. 93) omawiana jest socjologiczna koncepcja zaufania Luhmanna, a w części 4 prowadzone są interesujące są rozważania o terminologii (s. 153), ale warto by poświęcić osobny punkt na takie rozważania, ponieważ jest to podstawowy problem ze zrozumieniem istoty zasady wzajemnego zaufania.

Uwagi szczegółowe

Wstęp składa się z wprowadzenia do tematu oraz opisu znaczenia pracy i użytych metod. O ile opis te drugie są użyteczne, to pierwszych sześć stron wstępu nie jest fortunnym początkiem. Zaprezentowano na nich bowiem zbyt wiele wątków, niekiedy wchodząc bardzo głęboko w poszczególne zagadnienia, co dla czytelnika nie znającego tematu (a takiego powinno się zakładać) może być niezrozumiałe i niezachęcające do dalszej lektury. Już we wstępie powoływane są liczne orzeczenia TSUE, które nie muszą być znane czytelnikowi; czasami poszczególne myśli nie są ze sobą powiązane, są bardziej jak lista, a nie wywód. Ponadto wstęp omawia kwestie, które są później znowu omawiane w dalszej części (np. na s. 9 te same wyroki, co na s. 25). W przypadku zamiaru publikacji pracy, pierwsza część wstępu powinna ulec znaczącej modyfikacji i uproszczeniu.

Część 2 analizuje orzecznictwo i akty prawne odwołujące się do zasady wzajemnego zaufania w różnych dziedzinach prawa: PWBis (wspólnej przestrzeni azylowej, współpracy sądów w sprawach karnych i cywilnych), rynku wewnętrznym, współpracy administracyjnej i prawie konkurencji. Ze względu na to, że w zakresie PWBis, zasada wzajemnego zaufania jest szeroko analizowana w doktrynie, ten fragment jest raczej opisowy. Z braku miejsca trudno przeanalizować wszystko równie głęboko, ale przydałoby się niekiedy poświęcić więcej uwagi kluczowym orzeczeniom. Biorąc pod uwagę, że N.S. była pierwszą sprawą dotyczącą przełamania wzajemnego zaufania (która uświadomiła też wagę tej zasady), mogłaby być szerzej omówiona. W zakresie współpracy

sądów w sprawach karnych ważne orzeczenia są jedynie wspomniane, ale nie przeanalizowane (s. 57 niejasny opis wyroku LM, s. 58 wskazane, że test LM był później potwierdzony w sprawach L and P, Openbaar Ministerie, and W, O, JL, ale nie są one w ogóle omówione), przydatne byłyby rozważania o związku między harmonizacją a wzajemnym uznawaniem (zaufaniem). Nie ma też porównania między konsekwencjami stwierdzenia naruszenia w sprawach azylowych – ogólne zawieszenie przekazywania osób, a w sprawach karnych – wstrzymanie przekazania konkretnej osoby po dwuetapowym teście. Co do rynku wewnętrznego zasada wzajemnego uznawania omówiona jest nie w kolejności chronologicznej (np. White Paper on the Completion of the Internal Market omówiony na końcu).

Szczególnie interesujący i oryginalny jest natomiast fragment o ponadnarodowym prawie administracyjnym, w tym administracyjnych procedurach złożonych (s. 66 i nast.) i prawie konkurencji. Trafnie również Autor zauważa, że przepisy ustawowe pełnią rolę norm kolizyjnych, określając, który sąd jest właściwy, i uniemożliwiając innym sądom kontrolowanie orzeczeń o skutkach transgranicznych. Podobnie trudno się ni zgodzić, z twierdzeniem, że wzajemne zaufanie ogranicza możliwość kwestionowania przez organy krajowe decyzji uznanych na mocy prawa UE, które zostały podjęte przez organy w innych państwach członkowskich. Na aprobatę zasługuje przedstawiona w kontekście obywatelstwa Unii teza, iż wzajemne zaufanie funkcjonuje na poziomie systemowym, zapewniając pewność co do procesów leżących u podstaw decyzji administracyjnych, a nie samych decyzji (s. 78). Również przekonująco wykazane jest, że (mimo kilku odmiennych sugestii rzeczników generalnych) zasada wzajemnego zaufania dotyczy stosunków horyzontalnych – między państwami członkowskimi, a nie stosunków wertykalnych – między instytucjami Unii a państwami.

Część 3, poświęcona autonomii prawa unijnego, ukazuje inny wymiar zasady wzajemnego zaufania, gdyż może być ono podważone przez państwo członkowskie również poprzez zawieranie umów wyłączających spory z ochrony sądowej gwarantowanej przez art. 19 TUE. Część ta wydaje się nie być bezpośrednio połączona z pozostałymi rozważaniami (z części 2 i 4) ani z tytułem. Rozdział ten zawiera dobry opis kompetencji zewnętrznych Unii. Przedstawia głębokie i trafne analizy orzecznictwa TSUE dotyczącego rozstrzygania sporów przez organy zewnętrzne. Interesujące rozważania o tym, czy państwo trzecie może brać udział w systemie mutual trust (s. 136) na przykładach Zjednoczonego Królestwa i Norwegii. Najwięcej miejsca poświęcane jest mechanizmom rozwiązywania sporów między inwestorem a państwem. Należy zauważyć, że część 3 zawiera jednak też dużo powtórzeń (np. s. 99-101 trzy razy powtórzone stwierdzenia o autonomii wewnętrznej i zewnętrznej, na s. 89 i 102 te same długie cytaty z orzeczenia TSUE, s. 139 i 140 powtórzone te same spostrzeżenia S. Prechal), oraz niekiedy strumień niepowiązanych myśli (s. 108 czy pkt 3.6 o Fundamental rights and autonomy). Opis orzecznictwa TSUE jest achronologiczny (np. opinia 1/91 omawiana po opiniach 1/17 czy 1/13) i zapętlony – powtórzenia (opinia 1/91 częściowo przedstawiona na s. 124, omawiana szczegółowo na s. 133). Na marginesie należy zauważyć, że na s. 96 wskazano, że “The principle of the primacy of EU law generally requires that EU legal norms take precedence over conflicting national laws, including constitutional provisions, in policy areas where the EU has exclusive competence”. To omyłkowe stwierdzenie, pierwszeństwo dotyczy wszystkich dziedzin kompetencji.

Część 4 zawiera wysokiej klasy rozważania o związku między zasadą wzajemnego zaufania a wartościami wymienionymi w art. 2 TUE. Rozważania są uporządkowane, spójne, wyjaśniające wyczerpująco zagadnienie. Rozdział analizuje aktualne orzecznictwo dot. niezawisłości sądów, później skuteczna ochrona sądowa, później zasada skuteczności prawa unijnego.

Warto rozważyć jedynie, czy kolejność nie powinna być odwrotna (chronologiczna) – z szerszej zasady efektywności wyodrębniła się zasada skuteczności sądowej, a następnie znalazła swój wyraz w art. 19 TUE i art. 47 Karty. Przyjęta kolejność skutkuje tym, że np. wyrok kluczowy dla ustanowienia zasady skutecznej ochrony sądowej - Johnston omawiany jest w punkcie o zasadzie skuteczności prawa unijnego, natomiast kluczowy dla zasady skuteczności wyrok Rewe analizowany jest w punkcie o skutecznej ochronie sądowej. Trafna jest obserwacja o związku wczesnych orzeczeń TSUE z lat '60 na temat pierwszeństwa i skuteczności prawa unijnego z najnowszymi orzeczeniami dotyczącymi niezawisłości sądów polskich (s. 183) oraz o podwójnej naturze zasady skutecznej ochrony sądowej – wyrażonej w art. 47 Karty i 19 TUE. Z drobnych zastrzeżeń, na s. 174-175 i 178-179 za dużo spraw, wyrok za wyrokiem, z różnych dziedzin.

Autor stawia w tym rozdziale ważne pytanie, dlaczego unijne, autonomiczne znaczenie niezawisłości sędziowskiej jest ważne. Odpowiada, iż sądy krajowe muszą stosować prawo UE, aby zagwarantować kompletny system środków odwoławczych oraz współpracować ze sobą w ramach różnych mechanizmów horyzontalnych przewidzianych w prawie UE. Pytanie, czy standard EKPCz nie zapewniłby tego samego.

Równie interesujące są rozważania o możliwości pozwania państwa członkowskiego o naruszenie zobowiązań unijnych jedynie na podstawie art. 2 TUE. Należy się zgodzić z odpowiedzią, iż w takim scenariuszu, w razie stwierdzenia naruszenia, nie byłoby możliwe, aby inne państwa członkowskie, w szczególności sądy mogły stosować domniemanie zgodności prawa tego państwa z art. 2 TUE. (s. 198).

Część 5 Miejsce wzajemnego zaufania w porządku prawnym UE: uwagi końcowe stanowi podsumowanie wcześniejszych rozważań. Ta część dowodzi, że Doktorantowi udało się osiągnąć planowany cel badań w postaci „pogłębienia zrozumienia porządku prawnego UE poprzez przedstawienie precyzyjnych koncepcji wzajemnego zaufania jako zasady strukturalnej, jego funkcji oraz znaczenia konstytucyjnego w ramach Unii.”. Praca z pewnością dostarcza wielu cennych spostrzeżeń i też w tym zakresie.

Autorowi udało się wykazać prawdziwość postawionych we wstępie do pracy hipotez, w tym, że „wzajemne zaufanie funkcjonuje jako zasada strukturalna prawa UE, zobowiązująca krajowe organy sądowe i administracyjne do zakładania funkcjonalnej równoważności między państwami członkowskimi”. Cenne jest wykazanie, że zasada ta obowiązuje w stosunkach horyzontalnych, a jedynie w niewielkim wymiarze niekiedy w wertykalnych (s. 203). Trafna wydaje się też konkluzja, że „Wzajemne zaufanie nie dotyczy tego, czy w konkretnym przypadku prawa jednostki zostały naruszone poprzez zastosowanie prawa UE, ale raczej tego, czy system prawny państwa członkowskiego wydającego nakaz jest systemowo zdolny do zagwarantowania praw podstawowych.” (s. 204). Jednak nie do końca jasne jest, jak do tego mają się rozważania dotyczące autonomii prawa unijnego.

Nie ze wszystkimi konkluzjami z tej części można się też zgodzić. Przykładowo ta, iż „W obecnym modelu środek oparty na wzajemnym zaufaniu musi podlegać kontroli sądowej w poszczególnych przypadkach i może zostać odrzucony, jeśli można wykazać, że występują systemowe lub

powszechne braki w zakresie jednej lub kilku wartości określonych w art. 2 TUE (s. 199) nie wydaje się trafna poza sprawami azylowymi. We współpracy sądów w sprawach karnych samo wystąpienie systemowych braków nie wystarcza do odmowy wykonania ENA.

Podobnie trudno się zgodzić z konkluzją, że „Wzajemne zaufanie zapobiega zatem potencjalnym konfliktom, zapewniając, że wyłącznie TSUE ma uprawnienia do ustalenia, czy system prawny państwa członkowskiego jest w stanie w sposób systemowy zapewnić przestrzeganie praw podstawowych, odmawiając tym samym sądom krajowym w innych państwach członkowskich możliwości kontroli zgodności krajowego systemu prawnego z EKPC, a pośrednio – z domniemaniem przestrzegania praw podstawowych zawartym w art. 2 TUE” (s. 204-205). Przynajmniej w zakresie współpracy sądów w sprawach karnych, w sprawie LM i następnych, TS uznał, że do generalnego zawieszenia wzajemnego zaufania z danym państwem członkowskim może dojść jedynie w przypadku zastosowania procedury z art. 7 TUE (a Trybunał nie jest władny tego dokonać), natomiast, w braku takiego stwierdzenia, sądy innych państw członkowskich mają samodzielnie dokonywać dwuetapowej oceny: czy doszło do naruszeń systemowych i czy istnieje rzeczywiste ryzyko naruszenia prawa dla danej osoby. Trybunał jedynie udzielił sądom krajowym wskazówek w tym zakresie, sam nie dokonując oceny.

Na s. 200 pojawia się też stwierdzenie, że aktualny model wzajemnego zaufania wymaga występowania niezależnych sądów krajowych oraz zdolności jednostek do złożenia skargi do ETPCz. Ten drugi warunek nie jest omówiony w rozprawie.

V. Ocena ogólna

Powyższe, niekiedy krytyczne uwagi, nie umniejszają ogólnej pozytywnej oceny pracy. Rozprawa stanowi nowatorskie opracowanie i z pewnością poszerza dotychczasowe wyniki badań nad zasadą wzajemnego zaufania. Recenzowaną rozprawę uważam za oryginalną, opartą na dobrej podbudowie orzeczniczej i doktrynalnej oraz prezentującej rozległą wiedzę kandydata w zakresie prawa unijnego. Warto by opublikować fragmenty pracy, w szczególności całość części 4 oraz fragmenty dotyczące zasady wzajemnego zaufania w ponadnarodowym prawie administracyjnym i konkurencji.

VI. Konkluzje

Podsumowując stwierdzam, że recenzowana rozprawa spełnia wszystkie wymogi, o których mowa w art. 187 ust. 1 i 2 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2018 poz. 1668 ze zm.): prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w dyscyplinie i umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej oraz proponuje oryginalne rozwiązanie problemu naukowego. W związku z tym rozprawa może stanowić podstawę do dalszych działań w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora nauk prawnych Panu mgr. Ruairiemu O'Neillowi.

Adam Mickiewicz-Adamowski